

Шемаєва Л.Г.

*доктор економічних наук, професор,
головний консультант відділу економічної стратегії,
Національний інститут стратегічних досліджень*

Онофрійчук В.П.

*кандидат економічних наук, перший секретар відділу,
Міністерство закордонних справ України*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-294-7-17>

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОНЯТЬ:
«ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА», «ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ»
ТА «ЕКОНОМІЧНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ДЕРЖАВИ»**

Значне зростання невизначеності та турбулентності у світовій економіці в останні роки, що обумовлене наслідками пандемії COVID-19, а пізніше, з 24.02.2023 року – наслідками повномасштабної агресії РФ проти України, спричинили підвищення уваги наукових дослідників та практиків до вивчення проблем та шляхів забезпечення економічної стійкості, економічної безпеки та економічного суверенітету країни. Всі ці характеристики національної економіки України наразі проходять справжню перевірку та виявляють високі адаптивні здібності та міцність.

Слід зазначити, що в «довоєнний період» стан економіки України надавав можливість проводити лише ретроспективні статистичні оцінки економічної безпеки, а про економічну та фінансову стійкість згадувалося лише в контексті банківської, боргової або стійкості критичної інфраструктури. Отже, економічна стійкість держави в цілому, її економічний суверенітет – у наукових дослідженнях та на рівні створення чіткої нормативної бази розглядалися недостатньо.

Наразі, в умовах безпрецедентних воєнних ризиків та загроз, Україна в економічній сфері неймовірними зусиллями утримує макроекономічну й макрофінансову стабільність, знаходить баланс між економічними: стійкістю, безпекою та суверенітетом.

І ця ситуація нагадує те, що Ray Bradbury описав, як «стрибок зі скелі у низ з відрощуванням крил»¹.

Отже, практичні напрацювання в цієї сфері наразі випереджають їх теоретичне обґрунтування, передусім, в частині понятійного апарату. Аналіз літературних джерел та нормативно-правових актів за цією тематикою дозволив визначити, як співвідносяться між собою поняття економічної безпеки, економічної стійкості та економічного суверенітету держави та визначити взаємовплив явищ, які характеризуються зазначеними поняттями, через призму забезпечення національних економічних інтересів на прикладі України (рис. 1).

Отже, на нашу думку, взаємозв'язок понять: «економічна безпека», «економічна стійкість» та «економічний суверенітет» держави полягають у наступному:

по-перше, спільним є те, що зазначені поняття відображають явища, що здійснюють прямий або опосередкований вплив на формування та реалізацію національних економічних інтересів країни;

по-друге, метою Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженій Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021², є забезпечення оптимального рівня економічної безпеки держави, що є запорукою *забезпечення економічного суверенітету та національних інтересів*. Тобто в даному випадку, забезпечення національних [економічних] інтересів та економічного суверенітету виглядає як явища одного порядку, що знаходяться на одному рівні ієрархії цілей держави в економічній сфері.

Однак з огляду на те, що в умовах глобалізації (або під впливом руйнівних наслідків епідемій, бойових дій на території країни, значних техногенних або кліматичних потрясінь тощо), держави свідомо йдуть на добровільну тимчасову десуверенізацію в фінансовій, економічній або іншій сферах заради реалізації національних [економічних] інтересів країни,

¹ 1979 November 18, Los Angeles Times, Section: The Book Review, Hymn to humanity from the cathedral of high technology by Ray Bradbury, (Review of "National Air and Space Museum", text by C.D.B. Bryan), Page K1, Column 3, Los Angeles, California. (ProQuest)

² Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, затверджена Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

то тоді питання забезпечення економічного суверенітету підпорядковується національним інтересам, які виходять на першій план.

Примітки: **→** – позначення прямого впливу; **- ->** – позначення опосередкованого впливу

Рис. 1. Схема змісту понять «економічна безпека», «економічна стійкість» та «економічний суверенітет», їх структури та взаємозв'язку із реалізацією національних економічних інтересів

Джерело: складено автором на основі положень діючої нормативно-правової бази

Тому, з урахуванням вище наведеного, якщо розглядати змістовне значення понять економічної безпеки, економічної

стійкості та економічного суверенітету держави через призму їх впливу на національні економічні інтереси, то можна вважати, що вони знаходяться на одному рівні ієрархії цього впливу та доповнюють одне одного;

по-третє, різниця між цими поняттями полягає в тому, що вони відображають різні аспекти, що характеризують стан реалізації національних економічних інтересів, зокрема:

економічна стійкість відображає здатність економічної системи країни протистояти, адаптуватися та відновлювати своє функціонування та економічний розвиток після негативних зовнішніх впливів;

економічна безпека – відображає здатність протистояти розгортанню внутрішніх та зовнішніх ризиків та загроз, а також забезпечувати конкурентоспроможність та економічний розвиток;

економічний суверенітет – відображає рівень самостійності та незалежності у прийнятті економічних рішень;

по-четверте, вищерозглянуті поняття тісно пов'язані між собою і розглядатися відокремлене один від одного можуть лише в теоретичному плані. На практиці, наприклад, різке погіршення боргової стійкості країни призведе до неможливості забезпечити конкурентоспроможність та економічний розвиток (якщо не врегулювати цю проблему), що негативно вплине на фінансовий (та, як наслідок, на економічний) суверенітет країни.

Отже, забезпечення економічної безпеки, економічної стійкості та економічного суверенітету держави має бути спрямоване на реалізацію національних економічних інтересів та здійснюватися на системних засадах, з урахуванням дії глобальних, політичних, технологічних, екологічних та соціальних чинників, з використанням моделювання та новітніх інформаційних технологій, що є напрямом подальших наукових досліджень.